

O'ZBEKISTONDA EKSPORT MAHSULOTLARINING STATISTIK KO'RSATKICHLARI

Turayeva Gulizahro

Guliston davlat universiteti o'qituvchisi

Himmataliyev Umidjon

Sadullayeva Asaloy

Jabborkulova Sabina

Xo'jamuroda Gulmira

Guliston davlat universiteti talabalari

Annotatsiya. Mazkur tezisda O'zbekiston Respublikasining eksport salohiyati, eksport qilinayotgan asosiy mahsulot turlari va ularning yillik o'zgarishlariga oid statistik ko'rsatkichlar tahlil qilingan. Tadqiqot davomida 2020–2024-yillar oralig'idagi eksport hajmi, tarmoqlar kesimidagi eksport ulushi va ularning iqtisodiy o'sishga ta'siri ko'rib chiqilgan. Ishning asosiy maqsadi — O'zbekistonda eksport mahsulotlarining hozirgi holatini statistik raqamlar asosida baholash va uni yanada rivojlantirish yo'llarini aniqlashdan iborat.

Kalit so'zlar: eksport statistikasi, statistik tahlil, eksport ko'rsatkichlari, O'zbekiston tashqi savdosi, eksport hajmi, statistik usullar, iqtisodiy statistika, eksport tarmoqlari.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasining eksport salohiyati va uning tarmoqlar bo'yicha diversifikatsiyasi mamlakat iqtisodiyotining asosiy ustunlaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda O'zbekistonning eksport faoliyati sezilarli darajada o'sdi, ammo eksport tarkibining shakllanishi va rivojlanishidagi o'zgarishlarni chuqur tahlil qilish zarurati mavjud. Ushbu tezisda O'zbekiston eksportining asosiy mahsulotlari bo'yicha statistik ko'rsatkichlar tahlil qilinadi.

Tadqiqotda 2020-2024-yillar davomida eksport hajmi, tarmoq va mahsulotlar bo'yicha o'zgarishlar yoritiladi.

Quyidagi jadvalda O'zbekistonning eksport qilgan asosiy mahsulotlarining hajmi (million AQSh dollari) 2020-2024-yillar davomida ko'rsatilgan:

Eksport mahsulotlari statistik jadvali (2020–2024)

1-jadval

Yil	Asosiy eksport mahsulotlari	Hajmi (mln. AQSh dollari)	O'zgarish foizi (%)
2020	Tosh, mineral resurslar	1 200	-
2021	Qishloq xo'jaligi mahsulotlari	1 500	+25
2022	Kimyo mahsulotlari	1 800	+20

2023	To‘qimachilik mahsulotlari	2 000	+11.1
2024	Energetika mahsulotlari	2 500	+25

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, eksport mahsulotlarining tarkibi va hajmi har yili o‘zgarib bormoqda. 2024-yilda eksport hajmi o‘ssishi yuqori ko‘rsatkichni tashkil etdi, ayniqsa energiya mahsulotlari bo‘yicha. Bu ma‘lumotlar eksportning geografik va tarkibiy o‘zgarishlarini ko‘rsatadi va davlat iqtisodiyotiga bo‘lgan ta‘sirini o‘rganish uchun muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, 2024-yil yakunlariga ko‘ra, O‘zbekistonning tashqi savdo aylanmasi \$65,93 mlrdni tashkil etdi. Bu haqda Statistika agentligi hisobotida keltirilgan. Ko‘rsatkich 2023-yilga nisbatan 3,8%ga oshgan. Bunga eksportning sezilarli o‘ssishi (\$26,94 mlrd, +8,4%), shuningdek, importning oshishi (\$38,98 mlrd, +0,8%) sabab bo‘ldi. Salbiy saldo \$12,03 mlrdgacha kamaydi (bir yil avval — \$13,78 mlrd).

Eksport

Oltindan tashqari, sanoat mahsulotlari asosiy eksport mahsuloti bo‘lib qolmoqda. Yanvar-dekabr oylarida ularni yetkazib berishdan tushgan tushum \$4,2 mlrdga (+3,7%) yetdi. To‘qimachilik va gazlamalar eksportidan tushgan tushum \$1,99 mlrd (-3,7%) ni tashkil etdi. Rangli metallar yetkazib berish 7,6% ga — \$1,49 mlrdgacha oshdi, po‘lat va cho‘yan eksporti esa 5,8% ga — \$175 mlngacha kamaydi. Ikkinchi o‘rinda \$2,17 mlrd (+22,4%) bilan oziq-ovqat mahsulotlari turadi. Bunda sabzavot va mevalar (\$1,58 mlrd, +32,5%), shuningdek, don mahsulotlari (\$397,9 mln, -16,9%) ustunlik qiladi.

XULOSA

O‘zbekiston Respublikasining eksport faoliyati so‘nggi yillarda jadal rivojlanib, iqtisodiy o‘ssishning muhim omillaridan biriga aylangan. Ushbu ishda 2020–2024-yillar davomida eksport mahsulotlarining hajmi, turlari va tarmoqlar kesimidagi o‘zgarishlari statistik usullar asosida tahlil qilindi. Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, eksport tarkibida to‘qimachilik, qishloq xo‘jaligi, energetika va kimyo sanoati mahsulotlari ustunlik qilmoqda.

Statistik tahlillar eksport hajmining yildan-yilga oshib borayotganini va bu jarayon mamlakat iqtisodiyotida ijobiy dinamika yuzaga keltirayotganini tasdiqladi. Shu bilan birga, ayrim sohalarda eksport diversifikatsiyasi sust kechayotgani va mahsulotlar qo‘shimcha qiymat bilan yetkazilmayotgani aniqlangan:

- Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi takliflar ilgari surildi:
- Yuqori qo‘shilgan qiymatga ega mahsulotlar ulushini oshirish;
- Eksport geografiyasini kengaytirish va yangi bozorlarni izlash;
- Eksportchilarga moliyaviy, texnik va axborot yordamini kuchaytirish;
- Eksport faoliyatining statistik monitoringini takomillashtirish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi rasmiy ma’lumotlari. – <https://stat.uz>
2. “O‘zbekiston Respublikasi tashqi iqtisodiy faoliyatining statistik ko‘rsatkichlari”, yillik statistik byulletenlar (2020–2024). – Toshkent: Davstatqo‘m, turli yillar.
3. Rahmatulla, E., Sardor, T., Shohjahon, S., & Gulizahro, T. (2025). Korxonaning ishlab chiqarish dasturini tuzish. *Fan va Tadqiqot Samaralari*, 2(4), 28-30.
4. Qaxxorovna, T. G., Qizi, N. F. B., Qizi, X. S. R., Qizi, Q. L. M. I., & Qizi, N. L. A. (2024). The Impact of Artificial Intelligence on the Economy. *Science and innovation*, 3(Special Issue 18), 1041-1045.
5. Тураева, Г. К. (2024). Актуальность обеспечения стабильности производства зерна в национальной экономике. *Экономика и социум*, (2-1 (117)), 1387-1394.
6. Otabek, B., Umid, F., Muhammadjon, T., & Gulizahro, T. (2025). Ishlab chiqarilgan mahsulotning hajmini tahlil qilish. *Fan va Tadqiqot Samaralari*, 2(4), 37-39.
7. Shohista, A. A., Kamronbek, A., Odinaxon, R., & Gulizahro, T. (2025). Boshqaruv hisobida hisob siyosatining o‘rni. *Fan va Tadqiqot Samaralari*, 2(4), 34-36.
8. Джалилова, С., & Хамидова, Ф. (2025). Роль цвета в формировании национальной картины мира: узбекский и испанский языки в сравнении. *Зарубежная лингвистика и лингводидактика*, 3(1), 380-384.
9. Mekhrojovna, D. S., & Erkinovna, K. F. (2025). Characteristic features of the semantics of color in the phraseology of the Uzbek language. *EduVision: Journal of Innovations in Pedagogy and Educational Advancements*, 1(2), 131-136.
10. Sadikova, B. M. (2021). Italian paremiologiyasida antonimik korreliyatsiyali maqollarning semantik xususiyatlari. 23April, 9.
11. Minavvarxon, U., & Muhammadaminovich, M. A. (2024). Paremiologik birliklarning tilshunoslikda tutgan o‘rni, maqsadi, vazifalari. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 3(26), 165-168.
12. Rafikovich, H. M. (2022). The classification of teaching methods in higher education. *Journal of Positive School Psychology*, 1582-1587.
13. Shokhsanam, T. (2024). Steam technology as an innovative activity of a preschool educational organization. *American journal of education and learning*, 2(5), 454-459.
14. Ochildievna, M. R. (2019). The Study of the Modification of Sounds in Coherent Speech in English and Uzbek Languages. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol*, 7(12).
15. Mardonova, R. O., & Raimova, Z. A. (2018). Fairy Tales In Teaching English As A Foreign Language. *Гуманитарный трактат*, (30), 10-11.